

MAATSCHAP REMMERSWAAL
administratie • belasting • advies

AAN DE STARTENDE ONDERNEMER

Wassenaar, voorjaar 2016

Voorwoord

Geachte ondernemer,

Middels deze “hand-out” willen wij u als ondernemer enige extra bagage verstrekken. In de navolgende hoofdstukken zullen wij het nut van het voeren van een goede administratie toelichten.

Ook zult u bemerken dat de rol van de accountant hierin belangrijk is. De accountant en de belastingadviseur zijn dan ook uw gesprekspartners voor zaken als administratie, belastingzaken, adviezen etc...

Om u als ondernemer te helpen bij ondernemingsbeslissingen hebben wij de belangrijkste fiscale faciliteiten voor u op een eenvoudige wijze uiteengezet. Het gebruikte cijfermateriaal heeft betrekking op het jaar 2016.

Tenslotte willen wij u bedanken voor uw interesse in onze onderneming en wensen u hele goede zaken toe. Indien u nog vragen en/of opmerkingen heeft zijn wij gaarne bereid deze in een persoonlijk gesprek te behandelen.

Met vriendelijke groet,

MAATSCHAP REMMERSWAAL

P.J. Vergeer RB,
Vennoot

INHOUDSOPGAVE "HAND-OUT" STARTERSADMINISTRATIE

	<u>Blz.</u>
1. Administratie	
1.1 Doel	3
1.2 Op welke wijze	3
1.3 Taak en rol accountant en belastingadviseur	3
2. Ondernemersfaciliteiten	
2.1 Ondernemersaftrek-zelfstandigenaftrek	6
2.2 Ondernemersaftrek-startersaftrek	7
2.3 MKB-winstvrijstelling	8
2.4 Kleinschaligheidsinvesteringsaftrek	9
2.5 Oudedags Reserve (O.R.)	10
2.7 Willekeurige afschrijving	11
2.8 Verliesverrekening	12
2.9 Kleine ondernemingsregeling BTW	13
3. Keuze ondernemingsvorm	
3.1 Eenmanszaak	15
3.2 Vennootschap Onder Firma (V.O.F.)	16
3.3 Man/vrouw firma	17
3.4 Commanditaire Vennootschap (C.V.)	18
3.5 Besloten Vennootschap (B.V.)	19
3.6 Flex B.V.	20
4. Organisatie van Maatschap Remmerswaal	21

HOOFDSTUK 1. ADMINISTRATIE

De ondernemer is wettelijk verplicht om een administratie te voeren.

- 1.1 Doel:**
- Sturingsmechanisme voor ondernemingsbeslissingen
  - Gegevens voor de belastingdienst
  - Gegevens voor de bedrijfsvereniging
  - Gegevens voor de bank
  - Gegevens voor de verzekeraar

Hieruit blijkt een groot belang voor het voeren van een goede administratie.

1.2 Op welke wijze:

Het voeren van een administratie kan op de volgende wijze worden aangepakt:

- Verzorging complete administratie op accountantskantoor;
- U gaat de administratie on-line bijhouden, middels het gebruik van een webbased softwarepakket;
- U als ondernemer verzorgt zelf de administratie, bijvoorbeeld met behulp van een administratief software pakket. De accountant kan hierin goed begeleiden.

1.3 Taak en rol accountant en belastingadviseur:

- Vraagbaak en gesprekspartner inzake oplossen problemen en vragen ondernemer;
- Aanmelden ondernemer bij de belastingdienst;
- Ondersteunen van de ondernemer bij het opzetten en cijfermatig uitwerken van het ondernemersplan;
- Het inrichten van doelmatige administraties en het beoordelen van bestaande administratie;
- Het opstellen van de balans en winst- en verliesrekening;
- Het analyseren en bespreken van de administratieve gegevens en tussentijdse rapportage;
- Het verstrekken van bedrijfsgegevens die noodzakelijk zijn voor de juiste bedrijfsvoering;
- Het verzorgen van belastingzaken.

TIP:

De accountant kan bij startende ondernemers het omzetbelastingnummer zo spoedig mogelijk aanvragen bij start van de onderneming. Hierdoor kan de B.T.W. die betrekking heeft op aanvangsinvesteringen zo snel mogelijk worden teruggevraagd.

Resumé

Juist als de administratie goed op orde is kan er op een goede wijze sturing aan de ondernemersactiviteiten worden gegeven.

Uw administratie is de belangrijkste informatiebron voor uzelf.

ALS ONDERNEMER KUNT U MET DE VOLGENDE BELASTINGEN TE MAKEN KRIJGEN:

De voornaamste zijn:

- 1) Omzetbelasting
- 2) Inkomstenbelasting
- 3) Loonheffing voor werknemers
- 4) Vennootschapsbelasting

De belastingen onder punt 2 en 4 komen aan de orde als het boekjaar c.q. kalenderjaar voorbij is. De belasting onder punt 1 komt in de regel per kwartaal voor. Indien de onderneming groeit, kan dit per maand gaan voorkomen. De belasting onder punt 3 komt per maand voor.

Als (startende) ondernemer kunt u gebruik maken van de volgende wettelijke faciliteiten, indien u gekozen heeft voor een eenmanszaak, vennootschap onder de firma of commanditaire vennootschap.

HOOFDSTUK 2. ONDERNEMERS FACILITEITEN

	<u>Blz.</u>
2.1 Zelfstandigenaftrek (ondernemersaftrek)	6
2.2 Startersaftrek (ondernemersaftrek)	7
2.3 MKB-winstvrijstelling	8
2.4 Kleinschaligheidsinvesteringsaftrek	9
2.5 Oudedagsreserve (O.R.)	10
2.6 Willekeurige afschrijving	11
2.7 Beperkte verliesrekening	12
2.8 Kleine ondernemingsregeling B.T.W.	13

2.1 Zelfstandigenaftrek (ondernemersaftrek)

Een ondernemer (en niet de medegerechtigde) die een eenmanszaak drijft en hier minimaal 1225 uur per jaar aan besteedt, heeft het recht zijn fiscale inkomen te verminderen met de zelfstandigenaftrek. Als u uw werk als ondernemer door uw zwangerschap heeft onderbroken, tellen die niet-gewerkte uren gedurende in totaal 16 weken toch mee als gewerkte uren. Tevens is de voorwaarde dat u 50% van de tijd werkte aan uw onderneming.

TIP:

Houdt dus goed de uren bij die u maakt voor uw onderneming zodat u minimaal aan de 1225 uren komt (elektronische agenda!).

Alle uren die u heeft gewerkt in het jaar dat u van start ging, tellen mee.

Dus ook de uren vóór de eigenlijke startdatum.

Tot de AOW-leeftijd

<i>Zelfstandigen- aftrek</i>	<i>Starters- aftrek</i>	<i>Totale aftrek</i>
€ 7.280	€ 2.123	€ 9.403

Na de AOW-leeftijd

<i>Zelfstandigen- aftrek</i>	<i>Starters- aftrek</i>	<i>Totale aftrek</i>
€ 3.640	€ 1.062	€ 4.702

De zelfstandigenaftrek geldt voor de ondernemer die aan het uren criterium voldoet en bij het begin van het kalenderjaar de AOW-leeftijd nog niet heeft bereikt.

De zelfstandigenaftrek voor niet-starters kan niet worden verrekend worden met ander box I-inkomen, zoals loon of VUT-uitkering. Als dit tot gevolg heeft dat (een deel van) de zelfstandigenaftrek niet kan worden gerealiseerd, wordt de niet gerealiseerde zelfstandigenaftrek maximaal negen jaar voortgewenteld om in een toekomstig jaar alsnog te verrekenen met de winst.

De zelfstandigenaftrek voor de ondernemer die bij het begin van het kalenderjaar de AOW-leeftijd heeft bereikt, bedraagt 50% van de zelfstandigenaftrek.

2.2 Startersaftrek (ondernemersaftrek)

Bij de start van uw onderneming heeft u recht op een extra aftrek, namelijk de startersaftrek.

In het jaar dat u de startersaftrek wilt toepassen gelden de volgende voorwaarden:

- U heeft recht op zelfstandigenaftrek;
- U had in de vijf voorgaande jaren minimaal tweemaal geen recht op zelfstandigenaftrek.

Als u als startende ondernemer hieraan voldoet heeft u gedurende de eerste drie jaar recht op een extra aftrek van € 2.123 per jaar, indien u bij het begin van het kalenderjaar de AOW-leeftijd nog niet heeft bereikt. Indien u bij het begin van het kalenderjaar de AOW-leeftijd wel heeft bereikt, geldt 50% als startersaftrek (€ 1.062).

2.3 MKB-winstvrijstelling

Deze faciliteit geeft u een 14% winstvrijstelling als u voldoet aan bepaalde voorwaarden.

Voorwaarden:

- geldt voor ondernemer die aan het uren criterium voldoet (minimaal 1225 uur werken) of
- geldt voor ondernemer die stakingsaftrek toepast en aan uren criterium voldoet. en
- in 3 of meer dan 5 voorafgaande kalenderjaren ondernemer was en aan urencriterium voldoet.

VOORBEELD:

Winst onderneming	€	40.000
Af: Zelfstandigenaftrek	-	<u>7.280</u>
Grondslag MKB vrijstelling	€	32.720
Af: 14% MKB vrijstelling	-	<u>4.581</u>
Belastbare winst	€	<u><u>28.139</u></u>

2.4 Kleinschaligheidsinvesteringsaftrek

Om te kunnen starten met uw onderneming zult u vaak investeringen moeten doen, vooral de aanschaf van bedrijfsmiddelen.

Voorwaarden om in aanmerking te komen voor investeringsaftrek:

- Als u minimaal voor € 2.300 investeert;
- Investeringsbedrag per bedrijfsmiddel minimaal € 450.

De onderstaande aftrekbedragen kunt u van de jaarwinst aftrekken bij een:

Investeringsbedrag van		Percentage
Meer dan	Minder dan	Investeringsaftrek van investering
€	€	%
	2.300	0
2.300	56.024	28%
56.024	103.748	€ 15.687
103.748	311.242	€ 15.687 -/- 7,56% van de investering boven 103.748
311.242	oneindig	0

LET OP !

- Uitgezonderd van investeringsaftrek zijn:
- personenauto's
  - woonhuizen
  - vergunningen
  - goodwill
  - bedrijfsmiddelen voor verhuur

VOORBEELD:

Als u een bedrijfsauto met grijs kenteken aanschaf voor € 30.000 kunt u € 30.000 x 28 % is € 8.400 in mindering brengen op uw bedrijfswinst.

2.5 Oudedagsreserve (O.R.)

U als ondernemer kunt u onder bepaalde voorwaarden een Oudedagsreserve (O.R.) opbouwen.
U gaat als het ware zelf sparen voor een oudedagsvoorziening.

Rekenvoorbeeld:

Stel jaarwinst (gecorrigeerd na vrijstellingen investeringsaftrek e.d.)	€	60.000	
Aftrek O.R. 9,8% over	€	60.000	- <u>5.880</u> (max. € 8.774)
Belaste winst			<u>€ 54.120</u>

Wat houdt dit concreet in ?

Het doel van de Oudedagsreserve is ondernemers in staat te stellen met belastinguitstel voor de oude dag te sparen binnen hun eigen onderneming; de belasting wordt pas later betaald.

Dus: vorming van de oudedagsreserve betekent uitstel van belastingbetaling.

Voorwaarde:

Het eigen vermogen van de onderneming dient altijd hoger te zijn dan het totaal saldo van de Oudedagsreserve. U kunt de winst, na toepassing vrijstellingen, willekeurige afschrijvingen, investeringsaftrek en fiscale reserves, met 9,8% verlagen. Er kan maximaal € 8.774 per jaar aan de O.R. gedoteerd worden.

Ook kunnen wij u alternatieve vormen van sparen voor de oude dag adviseren.

2.6 Willekeurige afschrijving

Doel Om startende ondernemers te stimuleren te investeren is er vanaf 1996 een willekeurige afschrijving van de bedrijfsmiddelen in belang van bescherming van het Nederlandse milieu ingevoerd.

Voor wie Ondernemer/natuurlijke personen die in aanmerking komen voor de startersaftrek.

Voordeel ondernemers

- Naar willekeur op de bedrijfsmiddelen afschrijven met als doel een zo gunstig mogelijke fiscale situatie.
- De ondernemer kan zelf het afschrijvingspercentage bepalen.
- Ook aangeschafte bedrijfsmiddelen in de aanloopfase kunnen willekeurig worden afgeschreven.

Uitgezonderd zijn

- Bedrijfsmiddelen met een investeringsbedrag minder dan € 450.
- Investeringsbedragen die aan derden ter beschikking worden gesteld.
- Personen auto's
- Goodwill

TIP:

Pleeg vooraf overleg met uw accountant c.q. belastingadviseur, teneinde het grootste belastingvoordeel nu maar ook in de toekomst te behalen.

2.7 Verliesverrekening

De voorwaartse verliesverrekening is vanaf 1 januari 2007 beperkt tot 9 jaar. De achterwaartse verliesverrekening is beperkt tot 3 jaar voor ondernemers vallend onder de Wet inkomstenbelasting 2001 en tot 1 jaar voor rechtspersonen vallend onder de Wet op de vennootschapsbelasting 1969.

Diversen

Waarom is een goede administratie belangrijk?

Als uw administratie niet volledig is, niet binnen een redelijke termijn te controleren is of als u uw administratie niet lang genoeg bewaart, kan dat vervelende gevolgen hebben. En zonder een goede administratie kunt u geen aanspraak maken op voordelige regelingen, zoals de verliesverrekening voor de inkomstenbelasting of de kleine-ondernemersregeling voor de B.T.W. (omzetbelasting). Maak regelmatig op papier berekeningen om de aansluiting tussen uw administratie, uw aangiften en de jaarrekening te controleren.

Deelnemingsvrijstelling

Het is niet langer mogelijk om de deelnemingsvrijstelling toe te passen op een aandelenbezit van minder dan 5%. Als een deelneming van tenminste 5% na een bezit van meer dan 1 jaar daalt onder het 5%-niveau, dan bestaat nog 3 jaar recht op de deelnemingsvrijstelling. Voor een belang van 5% of meer in een passieve dochtervennootschap geldt de deelnemingsvrijstelling alleen als de winst van deze dochtervennootschap wordt belast tegen een tarief dat naar Nederland maatstaven redelijk is.

2.8 Kleine ondernemingsregeling B.T.W.

U moet als ondernemer over uw omzet omzetbelasting betalen.

Deze wordt in de regel per kwartaal of per maand geheven.

Deze omzetbelasting wordt geheven aan de hand van het aangiftebiljet omzetbelasting.

Hierin moet u over uw omzet omzetbelasting afdragen en over uw zakelijke aankopen kunt u de betaalde voorbelasting verrekenen.

Wat houdt K.O.- regeling nu in ?

Als u op jaarbasis minder dan € 1.345 aan omzetbelasting verschuldigd bent, dan hoeft u deze omzetbelasting niet af te dragen.

Voor kleine ondernemers geeft de belastingdienst dus een financiële tegemoetkoming in de vorm van een vermindering van de te betalen omzetbelasting.

Voor wie?

alleen voor natuurlijke personen
(eenmanszaak, V.O.F., C.V.)

Voorwaarden?

Goed verzorgde en regelmatige boekhouding

HOOFDSTUK 3. KEUZE ONDERNEMINGSVORM

	<u>Blz.</u>
3.1 Eenmanszaak	15
3.2 Vennootschap Onder Firma (V.O.F.)	16
3.3 Man/vrouw firma	17
3.4 De Commanditaire Vennootschap (C.V.)	18
3.5 De Besloten Vennootschap (B.V.)	19

BELANGRIJK: KEUZE RECHTSVORM !

Bij de keuze van de rechtsvorm spelen vele factoren een rol.

U kunt daarbij denken aan:

- wel of niet samenwerken;
- de aansprakelijkheid;
- de financiële situatie;
- de fiscale aspecten.

Het is belangrijk om al in de startfase van uw onderneming goed na te denken over de rechtsvorm die uw onderneming zal hebben.

De rechtsvorm is namelijk van invloed op uw betalingsverplichtingen en aansprakelijkheid.

3.1 Eenmanszaak

Algemeen

- De eenmanszaak wordt opgericht en gedreven door één natuurlijke persoon.
- Bij startende ondernemers de meest gekozen rechtsvorm.
- Eigenaar is volstrekt zelfstandig.
- Eigenaar neemt zelf alle beslissingen.

Aansprakelijkheid

- Eigenaar is zelf hoofdelijk aansprakelijk voor alle zakelijke en privé transacties.
- Er is juridisch geen scheiding binnen privé- en zakelijk vermogen.

N.B.

- Wel kan via huwelijkse voorwaarden een deel van het privé vermogen worden afgezonderd.

Belastingen

- De eigenaar betaalt inkomstenbelasting over zijn winst uit onderneming.
- Hij kan optimaal gebruik maken van de fiscale ondernemers-faciliteiten.

3.2 Vennootschap Onder Firma (V.O.F.)

Algemeen

- De vennootschap onder firma is een ondernemingsvorm waarbij twee of meer personen of rechtspersonen onder gemeenschappelijke naam een bedrijf uitoefenen.
- U en uw zakelijke partners worden vennoten of firmanten genoemd.
- Bij de start kunnen partijen inbrengen:
  - geld
  - goederen
  - goodwill
  - arbeidskracht

Let op

- Grondslag van de firma is een overeenkomst: **het firma contract**. Het is wettelijk niet verplicht een firma contract op te stellen maar wij raden het ten stelligste aan. U kunt zich hierin laten bijstaan door een accountant, c.q. belastingadviseur, dan wel een notaris.

Aansprakelijkheid:

- Elke eigenaar is zelf hoofdelijk aansprakelijk (ook met hun privé vermogen) voor alle handelingen die onder de naam van de vennootschap door ieder van hen wordt verricht.

Belastingen

- Iedere vennoot betaalt afzonderlijk inkomstenbelasting over zijn deel van de winst.
- Iedere vennoot kan ook afzonderlijk gebruik maken van de ondernemersfaciliteiten.

3.3 Man/vrouw firma

Algemeen

- Indien twee echtgenoten gezamenlijk een onderneming drijven kunnen zij dit doen in de juridische vorm V.O.F. ook wel in deze situatie man/vrouw firma genoemd.
- Elk van de echtgenoten treedt dan ook feitelijk op als ondernemer.
- Voor de rest idem als V.O.F.

Belangrijke overweging

- Vooral uit fiscale overwegingen wordt deze vorm gekozen omdat:

Voordelen

- Winst kan worden verdeeld
- Zowel de man als vrouw kunnen gebruik maken van al de fiscale faciliteiten:
  - zelfstandigenaftrek
  - startersaftrek
  - fiscale oudedagsreserve
  - etc.

Nadeel

- Doorkruising van de eventueel aanwezige huwelijksvoorwaarden.

3.4 De Commanditaire Vennootschap (C.V.)

Algemeen

- Een bijzondere vorm van de V.O.F.
- Belangrijkste verschil:
Er zijn twee verschillende soorten vennoten:
  - beherende vennoten
  - commanditaire vennoten (ook wel stille vennoten genoemd vanwege het feit dat zij in de regel alleen geldschieters zijn en géén medebestuurders).

Aansprakelijkheid

- Elke beherende vennoot is hoofdelijk aansprakelijk voor de schulden van de hele onderneming.
- De commanditaire vennoot (stille) is slechts aansprakelijk tot een bedrag dat hij heeft ingebracht, mits hij géén beheersdaden verricht. (Hij mag niet naar buiten toe opereren als beherend vennoot).

Belastingen

- Elke beherende vennoot betaald inkomstenbelasting over zijn deel van de winst.
- Elke stille vennoot betaald inkomstenbelasting over zijn ontvangen vergoeding.

3.5 De Besloten Vennootschap (B.V.)

Algemeen

- De B.V. is een vennootschap met een in aandelen verdeeld maatschappelijk kapitaal.
- Het kapitaal in de vorm van aandelen is in handen van één of meer aandeelhouders.
- De B.V. is een rechtspersoon.

Belangrijke eisen

- Oprichting B.V. moet bij notariële akte.
- Eisen t.a.v. het opmaken van de jaarrekening.
- Deponering jaarstukken bij de Kamer van Koophandel.

Voordelen:

- Aansprakelijkheid van de aandeelhouders is in principe beperkt tot het bedrag van hun aandelenbezit, tenzij er sprake is van wangedrag.
- Tariefsvoordeel belasting, namelijk de winst is belast met 20% vennootschapsbelasting over de winst t/m € 200.000, met 25% over de winst vanaf € 200.000.
- De directeur/groootaandeelhouder is in loondienst van zijn eigen B.V., maar valt in de regel niet onder de werknemersverzekeringen.

Waarom een B.V.?

- Belangrijkste reden is beperking aansprakelijkheid.
- Bij gerealiseerde hoge winsten, beperking fiscale tarief t/m 25% vennootschapsbelasting.

3.6 De Flex B.V.

Per 1 oktober 2012 is het mogelijk om een Flex B.V. op te richten. De Flex B.V. wetgeving geldt voor zowel nieuwe als bestaande B.V.'s.

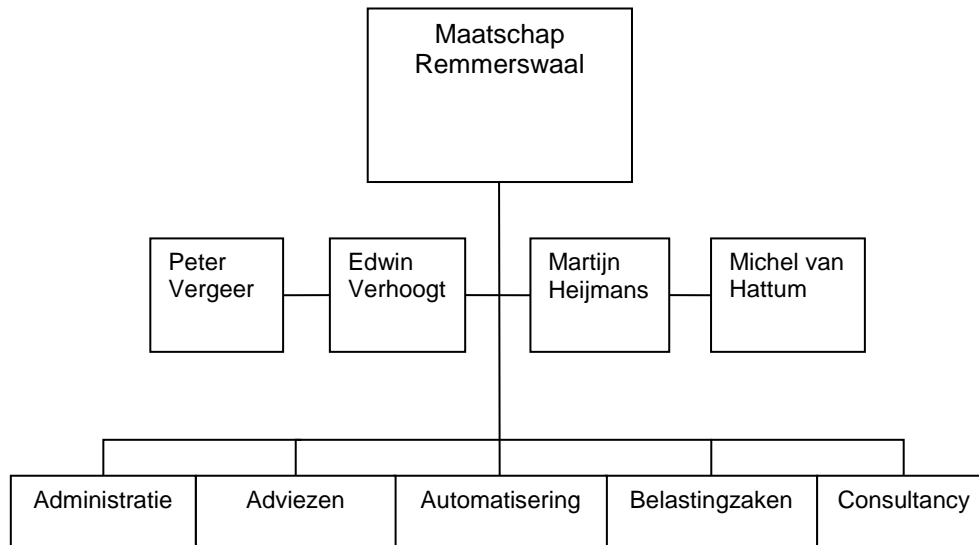
Wijzigingen

- Afschaffing van € 18.000 aan minimaal kapitaal. Een B.V. kan voortaan opgericht worden met ieder gewenst kapitaal, bijvoorbeeld € 10.000, € 1.000 of € 1.
- Doordat het minimumkapitaal verdwijnt, vervalt ook de bank- en accountantsverklaring.
- Veel meer flexibiliteit in de statuten van de B.V.
- Afschaffing antecedentenonderzoek bij het Ministerie van Justitie.
- Je mag aandelen uitgeven zonder stemrecht of zonder recht op een winstuitkering. Dit kan bijvoorbeeld handig zijn bij uitgifte van aandelen aan werknemers, familieleden of financiers.
- Je mag bepalen de overdracht van aandelen te beperken. Voorheen was het zo dat als één van de aandeelhouders uit de B.V. stapte, de aandelen eerst aan de andere aandeelhouders aangeboden moesten worden voordat je ze aan iemand anders kon verkopen. Deze wettelijke blokkeringsregeling is afgeschaft.

De Flex B.V. schrapt een aantal maatregelen die waren bedoeld om crediteuren te beschermen zoals het minimum startkapitaal van € 18.000. Er zijn wel bepalingen voor in de plaats gekomen die crediteuren alsnog beschermen.

- Dreig je opeisbare schulden niet meer te kunnen betalen, dan mag je geen dividend uitkeren.
- Handel je onzorgvuldig, dan kun je privé aansprakelijk worden gesteld voor de schulden. De wetten om faillissementsfraude tegen te gaan zijn aangescherpt.

HOOFDSTUK 4. ORGANISATIE MAATSCHAP REMMERSWAAL

Maatschap Remmerswaal is een accountants- en belastingadvieskantoor, gevestigd te Wassenaar, in een gemeentelijk monumentaal pand gelegen aan de Raadhuislaan 4. Op ons kantoor werken we met 4 vennoten en 25 medewerkers.

Onze filosofie is dat u als ondernemer bij onze organisatie centraal staat. Wij werken ook met één vast aanspreekpunt, in de regel is dit één van de vennoten.

Hij is dus ook uw gesprekspartner voor zaken als administratie, belastingen, adviezen etc...

Binnen onze organisatie hebben wij, naast de mogelijkheid van het verzorgen van (online) administraties en het samenstellen van jaarrekeningen, ook de mogelijkheid om in ons netwerk te bemiddelen voor het organiseren van een accountantsverklaring.

Tevens bieden wij u de mogelijkheid om uw administratie compleet te automatiseren.

Wij zijn gaarne bereid om u in een persoonlijk gesprek nader te informeren.
hoogachtend,

MAATSCHAP REMMERSWAAL

P.J. Vergeer RB

Hoewel bij deze uitgave de uiterste zorg is nagestreefd, kan voor de afwezigheid van eventuele (druk)fouten en onvolledigheden niet worden ingestaan en aanvaarden auteurs, redacteurs en uitgever deswege geen aansprakelijkheid. Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand of openbaar gemaakt in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, in fotokopie of anderszins zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever. Voor zover het maken van kopieën uit deze uitgave is toegestaan op grond van art. 16h t/m 16m Auteurswet 1912 jo. Besluit van 27 november 2002, Stb. 575, dient men de daarvoor wettelijke verschuldigde vergoeding te voldoen aan de Stichting Reprorecht te Hoofddorp (postbus 3060, 2130 KB)